

**SIYASAL DAVRANIŞ VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ARASINDAKİ İLİŞKİ:
ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ¹**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL BEHAVIOUR AND DEMOGRAPHIC FEATURES:
THE CASE OF ADIYAMAN PROVINCE**

Rahman DAĞ²

ÖZET

Siyasal davranışı etkileyen faktörlerin neler olduğu, ne derece ve nasıl etkili oldukları akademik çalışmalara konu olmaktadır. Siyasal davranışı etkileyen medya, çevre, eğitim, meslek, siyasal sistem, din ve aile gibi faktörlerin yanında insanların sahip oldukları demografik özelliklerin de bu faktörlere verdikleri tepkiyi, yani faktörlerin etkileme düzeyini, belirlemektedir. Genç bir insan ile yaşlı bir insanın siyasal olaylara veya fikirlere bakış açıları bu yüzden değişiklik gösterebilmektedir. Bu çalışmada Adıyaman seçmenlerinin beş demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek grubu ve gelir düzeyi) ile beş siyasal aktivite (siyasal parti üyeliği, seçim broşürlerini okuma, mitinglere katılma, seçim çalışmalarına katılma ve son dört seçimde farklı siyasal partilere oy verme) arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yüz yüze görüşmelerle yapılan anketlerden elde edilen veriler Adıyaman seçmenlerinin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek grubu ve gelir düzeyi özelliklerine göre sınıflandırılmış ve beş farklı siyasal aktivite sorularına verilen cevap üzerinden öncelikle Chi-Square (Ki-kare) testi uygulanmıştır. Bu vesileyle demografik özellikler ile siyasal aktiviteler arasında istatistiki anlamda bir ilişki olup olmadığı bulunmuştur. Aralarında ilişki bulunan değişkenler değerlendirmeye alınmış ve bulunmayanlar ise değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Davranış, Katılımcı Demokrasi, Demografik Yapı, Adıyaman, Türkiye

ABSTRACT

What the factors affecting someone's political behaviour, how and to what extend they affect are subjected to the academic studies. Factors such as media, environment, education, occupation, political system, religion and family are affecting political behaviour of constituents but their demographic features are also influential on their reactions to these factors. Thus, a young person's reactions to a certain political event or idea might be different from an old person's reactions. In his research, the relations between five demographic features of electorates in Adiyaman (age, gender, education level, occupation, and income level) and five political activities (political party membership, reading leaflets of political parties, attending meetings, participating election campaigns, and voting for different political parties in the last four elections) will be analysed. The data gathered from face to face questionnaire is classified in accordance to these five demographic features of the Adiyaman electorates and Chi-square test has been run with the five political activities. By doing so, it is aimed to find out if there is a statistical relation between demographic features and political activities. Those that have statistical relations are analysed and those not are taken out of analysis.

Key Words: Political Behaviour, Participatory Democracy, Demographic Structure, Adiyaman, Turkey

1. GİRİŞ

Özellikle çok partili siyasal sisteme geçişle beraber, Türkiye siyasal hayatında toplumsal farklılıkların siyasi karar alma mekanizmalarına yansımaları daha iyiye doğru gitmektedir. Bu süreç içerisinde tüm dünyanda yaşanan ideolojik mücadele insana verilen değer ve siyasal gücün artmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bağlamda demokrasi veya yarı-demokrasilerde bireysel anlamda siyasal etkin olma durumu siyaset bilimi literatürün temel konuları arasında yer almıştır (Heywood, 2014: 32-35). Söz konusu bireysel etkinliğin artması, seçim sistemlerinin ve seçmenlerin akademik ve bilimsel çalışmalarda ele alınmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal düzeyde yapılan siyasal tercihler ve aktiviteler, siyasal davranış adlı bir alt bilim dalının doğmasına sebep olmuştur. Bu

¹ Bu makale Adıyaman Üniversitesi tarafından desteklenen İİBFMAP/2017-0002 numaralı Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında yapılan araştırma sonucunda elde edilen verilere dayanarak yazılmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, rdag@adiyaman.edu.tr

Orcid Number: 0000-0002-4198-2851

çalışmalarda insanların siyasi tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu (Dalton, 2008), seçim ve seçmen özelliklerinin siyaseti nasıl etkilediği (Long, 1981) veya seçmenlerin neden seçimlere katılıp katılmadıkları (Marinetti, 2003) sorularına cevap aramaya başlamıştır.

Sosyal bilimler tarafında yapılan tanımlamaların geçerliliğinin tartışılmasına rağmen tanım yapmadan bir konu hakkında çalışma yapmak mümkün değildir bu yüzden siyaset bilimi literatürüne farklı bilim dallarının tanımlamaları ile çalışmaları girmiş ve bir kavramsal devinim içinde günümüze kadar gelmiştir (Zuckerman, 2005:1-16). Kavramsal dönüşüm sürecinde kesin olan bir nokta varsa o da, siyasal davranışın tekil bir belirleyicisinin olmadığı, insanların siyasal davranışının neredeyse her davranışını kapsayabileceği ve dolayısıyla birçok faktörden etkilenebileceğidir. Bunlar, Zuckerman'ın iddia ettiği gibi toplumsal temelli, Norris (2004)'in iddia ettiği gibi siyasal tercihlerin toplumsal mühendislik ürünü olduğu, Lichbah (2003)'in ve Shapiro ve Green (1994)'in iddialarına göre de irrasyonel olabileceğidir. Başlangıç noktası olarak siyasal davranış oy vermek ve siyasal bir ideolojiye mensup olmak ile sınırlandırılabilir fakat kavramın sürekliliğine baktığımızda günümüzde siyasal katılım veya katılımcı demokrasi ile beraber düşünülmesi, siyasal davranış kavramının ne kadar genişlediğini göstermesi açısından çok manidardır.

Örneğin, Kapani (2009:144), siyasal katılım kavramını toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını davranışlarını belirleyen ve basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet olarak tanımlamıştır. Siyasal katılmayı çeşitli boyutlarda ele alan Dahl (1993: 38) ise bu boyutları ilgi, önemseme, bilgi ve eylem olarak tasnif etmiş fakat bu süreçlerin birbirinden kopuk olmayan eylemler olduğunu da ifade etmiştir. Tanımlamalara bakıldığında siyasal katılımın kavramsal çerçevesinin çok genişlediğinden ve dolayısıyla her davranışın veya fikrin siyasal bir özellik taşıdığından bahsetmek mümkündür (Conge, 1988). Bu yüzden siyasal katılımı etkileyen faktörler, başka bir deyişle, insanları siyasal katılımı bulunmaya iten sebepler çok çeşitli ve zaman ve mekâna göre değişken olabilir. Bu durumun ortaya çıkardığı sonuç ise, siyasal davranış çalışmalarının daha sınırlandırılmış bir alan (mekân ve zaman sınırlaması) veya konu (etkileyen faktörler) üzerinden ele alınmasıdır.

Türkiye üzerine yapılacak bir siyasal davranış çalışması belli zaman aralıklarında ve belli etkenler çerçevesinden yaklaşılarak ele alınmalı ki sonuçlar siyasal katılım açısından daha doğru ve genellenebilir olsun. Dolayısıyla, bu çalışmada örneklem olarak Adıyaman ili ele alınmış ve 2017 yılında uygulanan Adıyaman Siyasal Davranış adlı anket çalışmasının verileri kullanılmıştır. Konu olarak ise beş demografik özelliğin (Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Gelir Düzeyi ve Meslek) beş farklı siyasal davranış veya aktivite üzerindeki (Siyasi Parti Üyeliği, Seçim Çalışmalarına Katılma, Siyasi Parti Broşürlerini Okuma, Siyasi Parti Mitinglerine Katılma ve Farklı Partilere Oy Verme) etki alanına bakılmıştır. Adıyaman üzerinden yapılan bu çalışmanın Türkiye için genellenebilir olup olmadığı tartışmaya açıktır fakat Adıyaman ili ile kültürel, siyasal ve ekonomik ortak özelliklere sahip diğer iller için bir fikir vereceği muhakkaktır.

Çalışmanın ana hatları öncelikle verilecek olan kavramsal bir çerçeveden başlayacaktır. Bu vesileyle siyasal katılımın önemi ve kavramlaşmasının nasıl genişlediği daha iyi anlaşılacaktır. Aynı zamanda elde edilen veriler üzerinden yapılacak yorumları teorik düzeyde daha açıklayıcı kılacaktır. İkinci başlık ise, yapılan anketin yöntemi üzerinden elde edilen verilerin ve dolayısıyla bulguların bilimselliği doğrulanacaktır. Sonuçtan önceki bölüm ise bulgular ve bulguların değerlendirmesinden oluşacaktır.

2. SİYASAL DAVRANIŞ VE SİYASAL KATILMA

İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar devam eden oy kullanma hakkının genişlemesi ve her vatandaşın bir oy hakkına sahip olduğu demokratik seviyeye gelmesi bireyleri siyasal iktidarın belirlemesi konusunda etkin bir güç haline getirmiştir. Seçmen kitlesinin genişlemesi ve iktidara aday olan siyasal partilerin seçmenlerin oyuna ihtiyaç duyması, bireylerin siyasal davranışını oy vermeyle sınırlandırılmasına sebep olmuştur. Siyasal davranışın oy vererek siyasal sisteme katılma olarak değerlendirilmesi, siyasal sistemi ve karar alıcıları etkileme yöntemini sadece seçimlerle sınırlandırılması anlamına gelecektir. Bu bağlamda siyasal davranışı “siyasal sistem içinde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaç edinen eylemlerdeki görüşleri” (Çam, 1987: 283) olarak tanımlamak mümkündür. Bu şekilde dar bir tanımlama bile,

seçmenlerin kararlarını etkileyen faktörlerin analiz edilmesini gerektirmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tüm dünyada hâkim olan siyasal kutuplaşma dar anlamda bir siyasal davranış tanımlaması için uygun bir zemin oluşturmuştu. Örneğin, siyasal ideolojilerin siyasal tercihlerde etkin olduğu dönemlerde seçmenin ideolojisi ve oy verdiği siyasal parti arasında doğru orantı kurulması beklenen bir durumdu. Ancak ideolojik siyasi partilerin seçmen kitlesine ulaşarak çoğunluğu sağlama gereksinimi sert ideolojik çizgilerin esnemesine ve dolayısıyla ideolojiler arasında geçişgenliğe sebep olmuştur. Aynı zamanda siyasal parti yelpazesinin genişlemesi de genel değil özel durumların seçmenler üzerinde etkili olmasının yolunu açmıştır.

Toplumsal sınıflar yapılarının değişmesi ve vatandaşlığın kurumsallaşmasıyla devlet-birey arasındaki görev ve sorumlulukların belirlenmesi bireylerin siyasal tercihlerinin uygulama alanlarını genişletmiştir. Vatandaşlık bağı bu açıdan Kalaycıoğlu'nun siyasal davranışı, "bir toplumun üyesi ile o toplumdaki siyasal otorite arasındaki bir bağ ve bireyin otonom karar ve tercihlerinin siyasal otorite üzerindeki etkisinden oluşan bir ilişki" (1983: 10) tanımlamasına olanak sağlamıştır. Kalaycıoğlu'nun tanımlamasına göre, bireyin anayasal görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi aslında siyasal davranışın bir parçası haline gelmektedir. Dolayısıyla, siyasal davranış bir eylem olarak çok çeşitli şekillerde, örneğin yasalara uyma, vergileri ödeme ve benzeri gibi sistemi destekleyici nitelikte, kendini gösterebilir. Fakat "siyasal otorite üzerindeki etkisi" ifadesi sivil toplumun kurumsallaşması, medya veya siyasi protesto mitingleri, isyanlar gibi sistem karşıtı ve onu değiştirmeye çalışan davranış örnekleri de olabilir. Gelişen ve demokratikleşme düzeyi yükselen toplumlarda seçmenini siyasi iktidara etkisi sadece seçimler üzerinden değil toplumsal aktiviteler üzerinden de gerçekleşmektedir ki bu durumun kavramlaştırılması katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık ile karşılanmaktadır (Dağ, Servi ve Şahin, 2018). Katılımcı demokrasi, karar alınma sırasında onun içeriğini oluşturmak için çalışmak, siyasal otoritelerin ortaya koyduğu kararları etkilemek, ya da karar sonrasında onun uygulanmasını değiştirmek veya toptan ortadan kaldırmak için bireylerin özgür iradeleriyle yaptıkları değerlendirmelerin hepsi olarak tanımlanmalıdır.

Siyasal davranışın oluşmasının saptanması için çeşitli değişkenlere başvurulmaktadır. Yaş, cinsiyet, kültürlenme düzeyi, gelir düzeyi, meslek, aile, arkadaş çevresi ve çeşitli gruplarla ilişki içerisinde bulunmak bunlar arasında sayılabilir. Çeşitli araştırmalarda bu birincil aktörlerin siyasi davranışı belirleyen "siyasi sosyalleşme" üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur (Turan, 1986:47; Alkan,1989:5). Bunlar dışında düşünsel, ideolojik etkenlerin bilinmesi de siyasal davranışların oluşmasının saptanması yönünden zorunludur. Örneğin ulus, sosyal sınıf gibi büyük gruplarla özdeşleşme ve dayanışma güdüsü siyasal davranışa yön verebilmektedir (Parlak, 2011:711). Başka bir ifade ile yurttaşların devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemlerine siyasal katılma denilmektedir (Kışlalı, 1987:355). Eğer özgür bireysel düşünce sonucu, kişiler siyasal kararı etkilemek için bir davranış ortaya konuyorsa, bu artık sadece bir davranış olmayıp bir eylem oluşturur. Dolayısıyla siyasal katılma basit bir davranış olmayıp, düşünsel süreçlerin etkisi altında oluşan özgür iradeye dayalı bireysel bir eylemdir.

Siyasal katılım enstrümanlarından herhangi biri ile katılım gösteren kişiler; çıkarlarını korumak, sosyal dayanışma, toplumda kendine yer bulmak, dünyayı anlamak hatta çeşitli psikolojik tatminsizlikleri ikame etmek amacı ile katılım gerçekleştirmektedir (Yücekök, 1987: 28). Sayılan bu amaçları gerçekleştirmek için siyasal katılım gösteren kişiler eğitim durumlarına, gelir seviyeleri ve siyasete duyulan ilgiye göre çeşitli düzeylerde katılım göstermektedirler. Bunlar, siyasal literatürü izleme, siyasal tartışmalar yapma, siyasal örgütte aktif roller üstlenme, seçimde oy kullanma, seçim dönemlerinde aktif çalışma, politikacı ile daha sık temas kurma gibi faaliyetlerdir.

Oy verme davranışı çalışmaları genel olarak dört ana teorik model olarak incelenmektedir. Bu teorik modellerden ilki, sosyolojik yapıların ve bir sosyal grubun üyesi olmanın oy verme davranışı üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğunu öneren sosyolojik model, İkinci model, seçmenlerin partilere olan psikolojik bağımlılık duygusu üzerine inşa edilen parti kimliği (party identification) modeli, Üçüncü teorik model ise, ekonomik oy verme teorisidir. İktisat teorilerine benzer şekilde bu modelde seçmenlerin rasyonel bireylerden oluştuğu varsayılır. Seçmenler hangi partiye oy atacıklarına karar verirken fayda-maliyet değerlendirmesi yaparlar ve kendileri için en çok faydayı getirecek alternatifte yönelirler. Dördüncü teorik model olan stratejik oy verme modelidir. Bu modelde seçmenlerin seçim kurallarını iyice öğrenerek istedikleri sonucu almak için en fazla tercih ettiği partiden farklı bir alternatifte yönelme durumunu oy verme davranışı hesaplamalarına dâhil etmesidir (Ünal; 2016: 96).

Bu açıklamalardan sonra, bir siyasal eylemin ortaya çıkabilmesi için üç koşula gerek olduğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki bireyin sahip olduğu bilgi düzeyi, diğeri siyasete duyulan ilgi ve sonuncusu ise siyasete katılma yollarının açık olmasıdır.

Eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak gelişen bilişsel bilgi, olay ve olguları değerlendirme ve yorumlama becerisi, olgu ve olaylar hakkında mantıksal ilişkiler kurma ve sonuçlar çıkarabilme yetisidir. Bireyin siyasete duyduğu ilgi, yereldeki, ulusal ve küresel ölçekteki siyasal olayları izleme konusundaki alışkanlıkları da bireyin siyasal kaynakları arasında sayılmaktadır.

Bireyin kendisini ne derecede siyasal kararlar üzerinde etkili olarak gördüğü de psikolojik bir kaynak olarak görülmelidir. Buna kısaca siyasal etkinlik duygusu adı verilmektedir. Nihayet, birey ne kadar çok kişiyi tanıyor, onlarla ortaklıklar, arkadaşlıklar, çalışma ilişkileri kurabiliyorsa, o kadar çok toplumsal destek bulabilecek bir örgütsel yeterlilik duygusuna da sahip olacaktır. Birey bu ilişkilerini kullanarak çevresini hareketlendirebilecek ve yalnız ve güçsüz olmadığı izlenimini pekiştirebilecektir.

Üçüncü olarak her türlü kaynak ve saike de sahip olsa, bir bireyin bir siyasal eyleme katılabilmesi için bir fırsatın doğması gerekir. Bu fırsat ortamı yoksa birey siyasal eyleme katılmak için gerekli koşulları bulamayacaktır. Eğer siyasal eyleme katılmanız durumunda yüksek maliyet söz konusu ise makul davranma alışkanlığında olan bir kişi siyasal eylemde bulunma eğilimine girmeyecektir. Eğer siyasal fırsat yapısı katılmanın maliyetini azaltıyor ve siyasal etkinlik duygusunu kamçılıyorsa, o zaman bireyin siyasal katılma eyleminde bulunması makul bir hal alacak ve o da bu eylemi gerçekleştirme eğilim içine girecektir (Hamlin ve Jennings, 2011; Copeland ve Laband, 2002). Onun içindir ki, demokrasiyi içselleştiren ülkelerde fırsat yapısı siyasal katılmayı bir erdem olarak ödüllendirdiği için, protesto eylemleri de dâhil olmak üzere, siyasal katılma etkinlikleri sık ve çok sayıda katılanla gerçekleşebilmektedir. Fakat anti demokratik uygulamaların yaygın olduğu ülkelereyse siyasal katılma bir isyan olarak değerlendirilebilmekte ve caydırıcı önlemlerle engellenmeye çalışıldığı için de ender ve az sayıda katılımcı ile gerçekleşebilmektedir.

Katılımcı kuramın aşırı varyantlarından birisi olan genişlemeci siyaset kavramına göre yeryüzünde siyasal olmayan bireysel ve toplumsal alan yoktur. Her şey siyasaldır. Bu bakış açısına göre demokratikleşmenin hedef alanı hemen hemen sınırsızdır. Ailenin ve eğitimin demokratikleşmesi savunulduğu gibi, sanatın, ekonominin, okulların, kitle iletişim araçlarının da demokratikleşmesi savunulmaktadır (Schmidt, 2002:167). Demokratikleşme düzeyi ve siyasal katılım arasındaki ilişkinin en güncel ve somutlaşmış hali ise katılımcı yönetim kavramı ile ifade edilmektedir. Bu kavrama göre, gerçekleşen seçimler yerel veya ulusal düzeyde karar-alıcıların belirlenmesine rağmen alınacak siyasi kararlara seçmenlerin veya temsilcilerinin kurumsal anlamda dahil edilmesidir (Fung ve Wright, 2001). Özellikle yerel yönetimler için düşünülen bu durum hem karar alıcılara yani yöneticilere daha şeffaf olma hem de uygulamalardan en yüksek düzeyde memnuniyetin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kavramsallaştırma, vatandaşların karar-alma süreçlerine katılmaları için teşvik edilmesinden tutun da yerel veya ulusal düzeyde belli oranda bir bütçe kullanım hakkının vatandaşların oluşturduğu kurumlara verilmesi gibi uygulamalara da kapı aralamaktadır (Besley, Rao ve Pande, 2005; Pateman, 2012).

Sunulan kavramsal çerçeveye bireysel ve toplumsal anlamda siyasal katılımda bulunmanın birçok yolunun olduğunu göstermektedir. Bir siyasal tercihte bulunmak ve tercih doğrultusunda hareket etmek oy kullanma ile sınırlanamayacak hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında, önceki paragraflarda vurgulandığı gibi, siyasal katılımı etkileyen faktörlerin çokluğu ve etki derecelerinin farklılaşacağı iddia edilebilir. Söz konusu durumun yapılan çalışmaya halel getirmemesi için demografik faktörlerin siyasal partilerle ilgili aktiviteler üzerindeki etkisine bakılacaktır. Bu durumun yönetsel açıdan ele alınması daha açıklayıcı olacaktır. Böylece Adıyaman seçmenlerinin siyasi partilerle ilgili sorulara verdikleri cevapların demografik özelliklere göre dağılımına bakılacaktır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın evrenini Adıyaman ilinde ikamet eden 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde Türkiye İstatistik Kurumunun 2017 nüfus verilerine göre Adıyaman il merkezi, ilçe ve köylerinin nüfus oranına uygun olarak tabakalı örnekleme kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında 2926 bireye ulaşılmıştır. Bunlardan 295 birey soruları tam cevaplamadıkları için çalışma dışı bırakılmış böylece örneklem hacmi 2631 olmuştur. Bu örneklem hacmi Yamane'nin (2001: 498) 100000 ve üzeri bireylerden oluşan bir kitle için %2'lik hata payı ile %95 güven aralığında yapılacak bir anket çalışmasında 2500 ve üstü denekle çalışılması gerekliliğini sağladığından yeterli olarak değerlendirilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik sorular, ikinci bölümde ise bireyin siyasi katılımına yönelik evet-hayır şeklinde iki seçenekli soruları içermektedir. Verilerin değerlendirilmesinde ki-kare ve frekans yüzde analizi kullanılmıştır. Bireylerin Cinsiyet, Eğitim, Yaş, Gelir, Eğitim ve meslek değişkenleri ile herhangi bir siyasi partiye üye olma durumları, herhangi bir siyasi partinin seçim çalışmalarında sorumluluk alma durumları ve siyasi partilerin seçim broşürlerini okuma durumları arasındaki ilişki ki-kare analizi ile incelenmiştir. Verilerin analizinde istatistiksel paket programlarından olan SPSS 15 kullanılmıştır.

Adıyaman ilinin siyasi davranış haritası araştırması için hazırlanan ankette toplam 42 soru sorulmuş olup bunların demografik soruları kapsayan ilk beş sorusu ve 33-37 soruları arası (siyasal aktiviteler) çalışmamızın kapsamına girmektedir. Demografik özelliklerle ilgili soruların cevap aralıkları ise yöntemsel açıdan önem arz etmektedir.

İlk demografik sınıflandırma yaş aralığı üzerinden yapılmıştır. Adıyaman'da kayıtlı seçmen sayısına göre anket yapılacağından, yaş aralıklarını 18 ile başlatmak gerekmektedir. Bu yüzden yaş aralıkları 18-34, 35-49, 50-65 ve 65 üstü olmak üzere dört kategoride değerlendirilmiştir. Bu durumun temel sebebi Türkiye'nin demografik yapısıyla ilgili temel kaynak olan Türkiye İstatistik Kurumunun yaş gruplarını bu şekilde kategorize etmesidir. İkinci demografik sınıflandırma cinsiyet alanında yapılmıştır. Cinsiyet sorusu Erkek ve Bayan olarak ayrılmıştır. Üçüncüsü ise eğitim düzeyi alanındadır. Eğitim düzeyi konusunda özellikle belirtilmesi gereken nokta hiçbir eğitim almamış fakat okur-yazar olanların ilköğretim kategorisine eklenmesidir. Özellikle tarım toplumu yapılanmasına uygun olan Adıyaman ilinde 40 yaş ve üstü olanlarda okula gitmeyen bir kesimin (Şahin & Gümez, 2000: 228) anketin kapsama alanına sokulması bu şekilde sağlamıştır. Eğitim düzeyiyle ilgili olarak bir diğer konu, eğitim sisteminin son 20 yıl içerisinde değiştirilmiş olmasıdır. 5+3+3 sisteminden ilk ve orta öğrenimin birleştirilerek 8+3 olması ve daha sonra 4+4+4 olarak değiştirilmesinden dolayı ilköğretim ve ortaokul ayrı kategoriler olarak eğitim düzeyi sorusunda yer almıştır. Dolayısıyla eğitim düzeyi konusunda, yapılan değişikliklerin amaçları göz ardı edilerek en son resmi uygulama temel alınmıştır.

Dördüncü demografik yapı meslekler olarak ele alınmıştır. Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumunun meslek türlerini aşırı derecede çeşitlendirmesi, bütün meslek türlerinin soruya aktarılmasını imkânsız kılmış ve bu yüzden meslek türleri toplumsal kabul üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda, memur, işçi, serbest meslek, Mühendis/Doktor/Öğretmen/Akademisyen, İşsiz, Öğrenci, Çiftçi ve Diğerleri olmak üzere sekiz kategori belirlenmiş ve "mesleğiniz?" sorusu olarak sorulmuştur. Verilerin girilmesi sırasında karşılaşılan iki temel sorun, ev hanımı ve esnafın (kasap, bakkal, terzi gibi) hangi kategoriye alınacağıdır. Ev hanımı olan cevapları işsiz ve esnafın ise serbest meslek kategorisinde değerlendirildiğini belirtmemiz gerekmektedir. Son demografik yapı gelir düzeyi alanındadır. Gelir aralıklarının belirlenmesindeki temel kriter asgari ücrettir ve 0-1500 aralığını kapsamaktadır. Sonraki aralık olan 1501-2500'de ise en düşük memur maaşı baz alınmıştır. 2501-4000 lira aralığı ise yoksulluk sınırı üzerinden belirlenmiştir. Sonraki aralıklar ise (4001-5000, 5001-7500 ve 7500 üstü) dereceli olarak arttırılarak belirlenmiştir.

Belirli demografik özelliklere sahip seçmenlerin siyasi aktivitelerle (siyasi parti üyeliği, seçim çalışmalarında bulunma, siyasi partilerin seçim broşürlerini okuma, siyasi partilerin mitinglerine katılma ve son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme) ilgili olan sorulara verdiği cevaplar evet-hayır sorusu olarak sorulmuş ve veri analizleri bu cevaplara göre yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 Demografik Yapının Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

4.1.1 Yaş Aralığının Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

Yaş Aralığı		Siyasi parti üyeliği		Toplam
		Evet	Hayır	
18-34 Yaş	n ₁	246	1076	1322
	%	18,6%	81,4%	100%
35-49 Yaş	n ₂	183	579	762
	%	24,0%	76,0%	100%
50-65 Yaş	n ₃	112	271	383
	%	29,2%	70,8%	100%
65 Yaş ve üstü	n ₄	33	131	164
	%	20,1%	79,9%	100%
Toplam	N	574	2057	2631
	%	21,8%	78,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,798 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	22,208	3	,000
Linear-by-Linear Association	11,261	1	,001
N of Valid Cases	2631		

Yaş aralığı ile siyasi parti üyeliği arasında istatistikî anlamda bir ilişki olduğu Ki-kare testi ile ortaya çıkarılmıştır ($p < 0,05$). Bundan dolayı yaşın siyasi parti üyeliğini etkilediği iddia edilebilir. Bu bilgi üzerinden bakıldığında, 18-34 yaş aralığındaki Adıyaman seçmeleri arasında bir siyasi partiye üye olanların sayısı herhangi bir siyasi partiye üye olan toplam seçmen sayısının %42'sini oluşturmaktadır. Bu araştırmadan önce ortaya konulan çeşitli çalışmalarda 20'li yaşlarda meslek edindikten sonra, siyasal katılımın daha fazla olduğu ifade edilmiş ve 20-45 arası dönem siyasete olan ilginin ve siyasal katılımın en çok dönemi olduğu belirtilmiştir (Öztekın, 2016: 170). Bu dönemde bireyler siyasal alanda kendilerini göstererek menfaat elde etmek, siyasal alanda kendini ifade etmek, siyasi aktörlerle bir araya gelmek, ulusal ve uluslararası konularda birikim edinmek ve birikimlerini paylaşmak amacıyla siyasete ilgi duymaya başlarlar. Söz konusu ilginin somutlaşmış hali ise siyasi parti üyeliğidir. Siyasi parti üyeliği olmadan da alternatif kanallar ve yöntemler ile siyaset arenasında bulunulabilir fakat siyasi parti üyeliği, bir kişinin siyaset ile olan ilişkisinin ilgi düzeyinden siyaset yapma potansiyeline dönüştüğünü göstermektedir.

Yaş aralığı yükseldikçe siyasi parti üyeliğinin sayısal olarak azaldığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla önemli sayıda bir seçmen kitlesi yaş ilerledikçe siyasi parti üyeliğinden vazgeçmektedir denilebilir. Sayısal anlamda bir düşüş olmasına rağmen Adıyaman seçmenlerinin ortalama olarak %21,8'sinin siyasi parti üyeliğine devam ettiği de gözlemlenmektedir. Bu bilgiler ışığında, gençlerin siyasi partilere üye olma konusunda yüksek bir eğilimi olmasıyla beraber, neredeyse hayat boyu siyasi parti üyeliği ile siyasete katılım gerçekleştiren bir kitle mevcuttur. Siyasal katılım açısından bu oran çok büyük önem arz etmektedir. Özellikle Adıyaman ili gibi nüfusun az olan illerde bu denli bir siyasal parti üyeliği, hangi parti olduğu fark etmeksizin, insanların siyaset ile yakından ilgilendiği anlamına gelmektedir.

4.1.2 Cinsiyetin Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

Cinsiyet		Siyasi parti üyeliği		Toplam
		Evete	Hayır	
Erkek	n ₁	437	1317	1754
	%	24,9%	75,1%	100%
Kadın	n ₂	137	740	877
	%	15,6%	84,4%	100%
Toplam	N	574	2057	2631
	%	21,8%	78,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	29,602 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	29,060	1	,000		
Likelihood Ratio	30,892	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	29,591	1	,000		
N of Valid Cases	2631				

Ki-kare testinin sonuçlarına göre, cinsiyet ile siyasi parti üyeliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$). Dolayısıyla bir demografik özellik olarak cinsiyet siyasi parti üyeliği üzerinde bir etkiye sahiptir. Toplam 1754 Erkek Adıyaman seçmenlerinin sadece 437'sinin yani %24,9'unun siyasi parti üyeliği olmasına rağmen 740 Bayan seçmenler arasında siyasi parti üyeliği olanların sayısı 137 ve oranı ise %15,6'dır. Siyasi parti üyeliği sorusuna verilen cevaplardan görüleceği üzere seçmenler parti üyeliğine çok sıcak bakmamaktadır. Türkiye de 1990'ların ikinci yarısından itibaren parti üyeliği eski anlam ve önemini yitirmeye başlamıştır. Bunun temel sebeplerinden birisi Türk toplumunun hala örgütlü bir yapıya kavuşamamış olması diğeri ise bir siyasal yapıya aidiyet hissetse bile bunu belgelemek istememesidir. (Tosun, 2010: 5).

Kadınlarla ilgili ortaya çıkan sonuçlar, Duverger'in "kadınlar, siyasal katılma ve siyasal faaliyetler açısından erkeklere oranla daha düşük düzeyde katılım gerçekleştirmektedirler" yaklaşımı ile örtüşmektedir. Daha önceki araştırmalarda elde edilen bazı veriler Türkiye'de kadınların %25,5'i siyasal yaşama çok seyrek bir biçimde katılırken, ancak %3'ünün yoğun bir biçimde katıldığını göstermiştir (Kışlalı, 2006: 158).

4.1.3 Eğitim Düzeyinin Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

Eğitim Düzeyi		Siyasi parti üyeliği		Toplam
		Evet	Hayır	
İlkokul	n ₁	176	591	767
	%	22,9%	77,1%	100%
Ortaokul	n ₂	106	257	363
	%	29,2%	70,8%	100%
Lise	n ₃	151	516	667
	%	22,6%	77,4%	100%
Önlisans	n ₄	26	98	124
	%	21,0%	79,0%	100%
Üniversite	n ₅	111	560	671
	%	16,5%	83,5%	100%
Lisans Üstü	n ₆	4	35	39
	%	10,3%	89,7%	100%
Toplam	N	574	2057	2631
	%	21,8%	78,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	26,494 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	26,984	5	,000
Linear-by-Linear Association	14,998	1	,000
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare test sonuçlarına bakıldığında eğitim düzeyi ile siyasi parti üyeliği arasında bir ilişki olduğu gözlenmektedir ($p < 0,05$). Test üzerinden sadece değişkenlerin birbirlerini etkilediği sonucuna varılabilirken ne yönde etkilediğine dair bir bilgi sonucuna ulaşılamaz. Fakat frekans aralığı analizi, aralarındaki istatistiki ilişkiyi yorumlamak için bir zemin oluşturmaktadır. Dolayısıyla Adıyaman seçmenleri arasında eğitim düzeyi yükseldikçe siyasi parti üyeliği azalmaktadır. Özellikle günümüz eğitim sisteminde ilkokul ve ortaokulun birleştirilip ilköğretim olarak adlandırılması dikkate alındığında en yüksek oranda siyasi parti üyeliğine sahip olan eğitim düzeyi ilköğretim olarak görülmektedir. Üniversite eğitimi ve sonrası için siyasi parti üyeliği oranlarının bu denli düşük çıkması ise başka bir çarpıcı noktadır.

Eğitimin siyasal anlamda en önemli işlevi, siyasal sosyalleşmeyi sağlamasıdır. Birey, eğitim yoluyla ülkenin siyasal yapısını, bu yapının işleyişini öğrenir ve bu nedenle de siyasete daha fazla katılır. Bireyin kendini geliştirmesi, toplumla bütünleşmesini sağlayacak, toplum da karşılığında bireyin kendini geliştirmesi için uygun ortam yaratacaktır. Kendini geliştirme olanağını bulan birey, edindiği eğitim birikimiyle siyasal anlamda da kendini geliştirecek ve siyasal davranışlarında daha ussal ve tutarlı olabilecektir (Ergun, 2006: 236). Eğitim ve eğitim kurumları bireyleri üç açıdan etkilemektedir. Öncelikle tarih, edebiyat derslerinde siyasal mesajların işlenmesi, bireyi siyasal kültür konusunda bilinçlendirmektedir. İkincisi, arkadaş çevresi de çocuğun siyasal kültürünün oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Üçüncü olarak da çocuğun okulda yürüttüğü sosyal ve kültürel faaliyetler bireyin siyasal kültürünün oluşmasına etkide bulunur (Altan, 2011:315).

Eğitimin yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı Adıyaman seçmenleri için eğitim düzeyi ile siyasal davranışın ters orantılı olduğu iddiası afaki kalabilir. Özellikle güncel siyaseti etkileyen faktörlerin çok çeşitlenmesi siyasal davranışı siyasi parti üyeliği ile sınırlandıramaz hale getirmiştir. Dolayısıyla

eğitilmiş insanların siyasi parti üyeliğine sahip olmaması siyaset yapmak veya karar verme mekanizmalarını etkilemek için alternatif yollara sahip olduklarını göstermektedir. Yapılan anketin diğer sonuçları, Adıyaman seçmenlerinin kurumsal anlamda siyasete değil bireysel ve informal yollar ile siyaset yapmaya daha yatkın olduklarını göstermektedir (Dağ, Servi ve Sahin, 2018).

4.1.4 Meslek Gruplarının Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

Meslek	Siyasi parti üyeliği		Toplam	
	Evet	Hayır		
Memur	n ₁	23	182	205
	%	11,2%	88,8%	100%
İşçi	n ₂	82	240	322
	%	25,5%	74,5%	100%
Serbest Meslek	n ₃	174	417	591
	%	29,4%	70,6%	100%
Mühendis/Doktor/Öğretmen /Akademisyen	n ₄	15	108	123
	%	12,2%	87,8%	100%
İşsiz	n ₅	33	219	252
	%	13,1%	86,9%	100%
Öğrenci	n ₆	110	449	559
	%	19,7%	80,3%	100%
Çiftçi	n ₇	63	158	221
	%	28,5%	71,5%	100%
Diğerleri	n ₈	74	284	358
	%	20,7%	79,3%	100%
Toplam	N	574	2057	2631
	%	21,8%	78,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	61,642 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	64,327	7	,000
Linear-by-Linear Association	,206	1	,650
N of Valid Cases	2631		

Tablodaki sonuçlar, meslek grupları ile siyasi parti üyeliği arasında bir istatistikî ilişki olduğunu göstermektedir ($p < 0,05$). Bu yüzden frekans aralıkları üzerinden yapılacak değerlendirmelerin istatistikî anlamda bir değeri olacaktır. Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi meslek gruplarının bir siyasi partiye üye olma toplam oranı %21,8'dir. Bu ortalamanın en alt kısmında yer alan meslek gurubu %11,2 ile memurlar iken en üstünde yer alan meslek grubu ise %29,4 ile serbest meslek erbabı ve hemen altında %28,5 ile çiftçilerdir. Memurların en alt sırada olması devlet memurluğunun siyasi parti üyeliği için engelleyici bir faktör olmasına ve serbest meslek sahiplerinin maddî bağımsızlığa sahip olması da siyasi parti üyeliği için diğer mesleklere göre daha cüretkâr olmalarına dalalet etmektedir.

4.1.5 Gelir Düzeyinin Siyasi Parti Üyeliğine Dağılımı

Gelir düzeyi		Siyasi parti üyeliği		Toplam
		Evet	Hayır	
0-1500 lira	n ₁	348	1156	1504
	%	23,1%	76,9%	100%
1501-2500 lira	n ₂	126	447	573
	%	22,0%	78,0%	100%
2501-4000 lira	n ₃	65	278	343
	%	19,0%	81,0%	100%
4001-5000 lira	n ₄	21	76	97
	%	21,6%	78,4%	100%
5001-7500 lira	n ₅	7	52	59
	%	11,9%	88,1%	100%
7500 lira üstü	n ₆	7	48	55
	%	12,7%	87,3%	100%
Toplam	N	574	2057	2631
	%	21,8%	78,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,294 ^a	5	,098
Likelihood Ratio	10,185	5	,070
Linear-by-Linear Association	7,613	1	,006
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare test sonucuna göre, gelir grubu ile siyasi parti üyeliği arasında bir ilişki söz konusu değildir ($p>0,05$). Başka bir ifadeyle, farklı gelir grubuna sahip olanların siyasi parti üyelikleri arasında birbirinden bağımsız bir ilişki vardır. Bu yüzden gelir düzeyinin siyasi parti üyeliğine etkisi değerlendirme dışı bırakılmıştır.

4.2 Demografik Yapının Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

4.2.1 Yaş Aralığının Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

Yaş Aralığı		Seçim çalışmalarında bulunma		Toplam
		Evet	Hayır	
18-34 Yaş	n ₁	238	1084	1322
	%	18,0%	82,0%	100%
35-49 Yaş	n ₂	163	599	762
	%	21,4%	78,6%	100%
50-65 Yaş	n ₃	105	278	383
	%	27,4%	72,6%	100%
65 yaş ve üstü	n ₄	40	124	164
	%	24,4%	75,6%	100%
Toplam	N	546	2085	2631
	%	20,8%	79,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,923 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	17,388	3	,001
Linear-by-Linear Association	14,917	1	,000
N of Valid Cases	2631		

Yaş aralığı ve seçim çalışmalarına katılma değişkenleri arasındaki yapılan Ki-kare testine göre yaş aralığı ve seçim çalışmalarına katılma birbiriyle istatistiki olarak ilişkilidir ($p<0,05$). Yaş aralıkları ile seçim çalışmalarında bulunma arasında yapılan frekans analizine göre de, Adıyaman seçmenlerinin %20,8'i seçim çalışmalarında bulunmuşken, geriye kalan %79,2'si ise seçim çalışmalarında bulunmamışlardır. Bu veriler ışığında dikkat çekici en önemli nokta, Adıyaman seçmenlerinin geneli hangi siyasi partiye yakın olduğu veya oy verdiği fark etmeksizin seçim çalışmalarında bulunmamaktadır. Bu durum siyasal anlamda pasif kaldıkları anlamına gelmemektedir çünkü siyasal aktiflik seçim çalışmaları ile sınırlandırılmaz.

Seçim çalışmalarında bulunan Adıyaman seçmenleri açısından en dikkat çekici durum ise, yaşlandıkça seçim çalışmalarında bulunma oranları artmaktadır. Özellikle 50-65 ve 65 ve üstü yaş gruplarının sırasıyla %27,4 ve 24,4 ile birinci ve ikinci sırada olması bunun göstergesidir. Veriler üzerinden ortaya çıkan tablolar istatistiksel anlamda yapılacak çıkarımlar için yeterlidir. Fakat neden yaş aralıkları ile seçim çalışmalarında bulunma arasında pozitif yönde bir doğru orantı olduğunu açıklamada toplumsal açıdan bir analiz gerektirmektedir. İnsanların zamanla siyasal anlama fikirlerinin kanıksadığı ve dolayısıyla fikirleri doğrultusunda seçim çalışmalarına katıldığı iddia edilebilir.

4.2.2 Cinsiyetin Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

Cinsiyet		Seçim çalışmalarında bulunma		Toplam
		Evet	Hayır	
Erkek	n ₁	455	1299	1754
	%	25,9%	74,1%	100%
Kadın	n ₂	91	786	877
	%	10,4%	89,6%	100%
Toplam	N	546	2085	2631
	%	20,8%	79,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	86,123 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	85,179	1	,000		
Likelihood Ratio	94,426	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	86,090	1	,000		
N of Valid Cases	2631				

Tablodaki sonuçlara göre, cinsiyet ile seçim çalışmalarına katılma arasında bir ilişki olduğu istatistiki olarak söylenebilir ($p<0,05$). Cinsiyete göre verilen cevapların frekans analizi ise yaş aralığında olduğu gibi büyük oranda (%79,2) olumsuz yöndedir. Diğer bir deyişle, hem bayan hem de erkek seçmenlerin seçim çalışmalarına katılım oranları (%20,8) düşüktür. Bayanlar ve erkeklerin seçim çalışmalarına katılım oranlarına bakıldığında ise erkeklerin katılım oranı %25,9 iken bayanların seçim çalışmalarına

katılım oranı %10,4'tür. Bu sonuçlar üzerinden istatistiki olarak ataerkil toplumsal yapının hakim olduğunu iddia edilemez fakat bayanların siyasete ilgilerinin tüm dünyada erkeklerden az olması dikkate alındığında genel eğilim ile benzerlik gösterdiği iddia edilebilir.

4.2.3 Eğitim Düzeyinin Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

Eğitim Düzeyi		Seçim çalışmalarında bulunma		Toplam
		Evet	Hayır	
İlkokul	n ₁	157	610	767
	%	20,5%	79,5%	100%
Ortaokul	n ₂	98	265	363
	%	27,0%	73,0%	100%
Lise	n ₃	160	507	667
	%	24,0%	76,0%	100%
Önlisans	n ₄	20	104	124
	%	16,1%	83,9%	100%
Üniversite	n ₅	107	564	671
	%	15,9%	84,1%	100%
Lisans Üstü	n ₆	4	35	39
	%	10,3%	89,7%	100%
Toplam	N	546	2085	2631
	%	20,8%	79,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	26,540 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	27,014	5	,000
Linear-by-Linear Association	9,432	1	,002
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare test sonuçlarına göre, eğitim düzeyi ve seçim çalışmalarına katılma arasında bir ilişki olduğu söylenebilir ($p < 0,05$). Bir başka deyişle eğitim düzeyi Adıyaman seçmenlerinin seçim çalışmalarına katılmasını etkilemektedir. Frekans analizleri ise, lise eğitiminden sonra, eğitim düzeyi yükseldikçe seçmenlerin seçim çalışmalarına katılım oranlarının azaldığını göstermektedir. Dolayısıyla ilköğretim ve lise düzeyini bir kategoride, lise sonrası eğitim düzeyini ise başka bir kategoride değerlendirmek mümkündür. Seçim çalışmalarına katılım oranının en yüksek olduğu eğitim düzeyi ortaokuldur. Bu durum eğitimin seçmenlerin toplumsal ve siyasal olayları anlama ve analiz etme kapasitesini artırması ve dolayısıyla siyasetle daha fazla ilgilenmeleri gerektiği genel kanısıyla örtüşmemektedir. Adıyaman seçmenleri arasında yükseköğrenim görmüş kişi sayısının azlığından veya ankete katılan eğitimli insan sayıları ile Adıyaman'ın eğitimli seçmen sayılarının paralellik arz etmediğinden olabilir. Bu durumun sebebi bu gibi yöntem hatalarından değilse neden eğitim düzeyi ile seçim çalışmalarında bulunma arasında ters orantının olduğu ayrı bir çalışma ile ancak ortaya çıkartılabilir.

4.2.4 Meslek Gruplarının Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

Meslek		Seçim çalışmalarında bulunma		Toplam
		Evet	Hayır	
Memur	n ₁	25	180	205
	%	12,2%	87,8%	100%
İşçi	n ₂	94	228	322
	%	29,2%	70,8%	100%
Serbest Meslek	n ₃	157	434	591
	%	26,6%	73,4%	100%
Mühendis/Doktor/Öğretmen/Akademisyen	n ₄	15	108	123
	%	12,2%	87,8%	100%
İşsiz	n ₅	26	226	252
	%	10,3%	89,7%	100%
Öğrenci	n ₆	96	463	559
	%	17,2%	82,8%	100%
Çiftçi	n ₇	62	159	221
	%	28,1%	71,9%	100%
Diğerleri	n ₈	71	287	358
	%	19,8%	80,2%	100%
Toplam	N	546	2085	2631
	%	20,8%	79,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	69,082 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	71,713	7	,000
Linear-by-Linear Association	2,119	1	,146
N of Valid Cases	2631		

Meslek grupları ile seçim çalışmaları arasında istatistiksel bir ilişki vardır ($p < 0,05$). Seçmenlerin edindikleri meslekler seçim çalışmalarında bulunup bulunmamlarını etkilememektedir. Meslek grupları arasında seçim çalışmalarında en az bulunan grup %10,3 oranıyla işsizlerken en fazla bulunan grup %29,2 oranla işçilerdir. Çiftçiler ve serbest meslek sahipleri de sırasıyla %28,1 ve 26,6 oranlarıyla işçileri takip etmektedir. Adıyaman ekonomisinde işçi olarak yer alan seçmenlerin, diğer meslek gruplarına göre, seçim çalışmalarında en yüksek oranda bulunmaları ise yine çalışma şartlarını daha iyiye çıkarmak için gösterdikleri çabaların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Adıyaman ilinin tarımsal ekonomisinin yüksek olması, çiftçilerin çıkarlarını korumak için genel anlamda siyasetle ilgilenme ve özel anlamda seçim çalışmalarında bulunmalarına sebep olmuş olabilir.

4.2.5 Gelir Düzeyinin Seçim Çalışmalarına Katılım Üzerine Dağılımı

Gelir düzeyi		Seçim çalışmalarında bulunma		Toplam
		Evet	Hayır	
0-1500 lira	n ₁	293	1211	1504
	%	19,5%	80,5%	100%
1501-2500 lira	n ₂	138	435	573
	%	24,1%	75,9%	100%
2501-4000 lira	n ₃	80	263	343
	%	23,3%	76,7%	100%
4001-5000 lira	n ₄	16	81	97
	%	16,5%	83,5%	100%
5001-7500 lira	n ₅	9	50	59
	%	15,3%	84,7%	100%
7500 lira üstü	n ₆	10	45	55
	%	18,2%	81,8%	100%
Toplam	N	546	2085	2631
	%	20,8%	79,2%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,098 ^a	5	,105
Likelihood Ratio	9,092	5	,105
Linear-by-Linear Association	,032	1	,859
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare testi kullanılarak gelir grupları ile son dört farklı seçimde farklı siyasi partilere oy verme arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen sonuca göre değişkenler arasında istatistiki anlamda bir ilişki olmadığı anlamına gelmektedir ($p>0,05$). Dolayısıyla gelir düzeyi ile son dört farklı seçimde farklı siyasi partilere oy verme arasında bir ilişki olmadığından değerlendirme yapılmamıştır.

İstatistiki olarak aralarında anlamlı bir ilişki bulunmasına rağmen, seçim çalışmalarına katılma ile gelir grupları değişkenleri üzerinden yapılan frekans analizi aralarındaki dağılımın nasıl gerçekleşebileceğine dair bir fikir vermektedir. Tabloya göre gelir düzeyi arttıkça seçim çalışmalarına katılmaya olan ilgi azalmaktadır. Bu durum yüksek gelirli kişilerin siyasete olan ilgilerinin azaldığı sonucunu doğurmaz. Zira, 1848’lerin Fransa’sında Lamennaais’in “*Konuşabilmek hakkını kullanabilmek için altın gerekiyor, hem de çok altın biz ise yeterince varlıklı değiliz. Yoksullara susmak düşüyor*” diyerek düşüncelerini savunabilmenin iktisaden güçlü olmayı gerektirdiğini vurgulamaktaydı (Akt, Kışlalı,1987: 298). Gelir düzeyi yüksek kişiler zaman zaman izledikleri siyaseti daha sessiz yapmayı, seçmen davranışlarına etki eden çoğu kez de şekillendiren kitle iletişim araçlarını ya doğrudan ele geçirmeyi ya da kitle iletişim araç sahiplerine finansman desteği sağlayarak seçmen eğilimlerini istenilen yöne kanalize edilmesini sağlamayı tercih edebilmektedirler.

4.3 Demografik Yapının Siyasi Partilerin Seçim Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı
4.3.1 Yaş Aralığının Seçim Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı

Yaş Aralığı		Seçim broşürlerinin okunması		Toplam
		Evet	Hayır	
18-34 Yaş	n ₁	937	385	1322
	%	70,9%	29,1%	100%
35-49 Yaş	n ₂	532	230	762
	%	69,8%	30,2%	100%
50-65 Yaş	n ₃	256	127	383
	%	66,8%	33,2%	100%
65 yaş ve üstü	n ₄	79	85	164
	%	48,2%	51,8%	100%
Toplam	N	1804	827	2631
	%	68,6%	31,4%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	36,011 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	33,633	3	,000
Linear-by-Linear Association	22,630	1	,000
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare testi sonuçlarına göre, yaş grubu ile siyasi parti broşürlerini okuma arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir ($p < 0,05$). Yaş gruplarının siyasi parti broşürlerini okuma dağılımlarına bakıldığında ise, yaş ilerledikçe broşürlerin okunma sayısının ve oranının düştüğü görülmektedir. 65 yaş ve üstü kategorisinde yer alanların eğitim-öğretim imkânlarına yeteri kadar sahip olmadıkları ihtimali (Türkiye şartlarında) göz önüne alınarak genel değerlendirmenin dışında tutulabilir. Bu haliyle yaş grupları üzerinden Adıyaman seçmenlerinin yaklaşık %69 veya 70'inin seçimlere siyasi parti broşürlerini okuyarak girdiği görülmektedir. 18-35 yaş aralığında ankete katılan 1322 seçmenin %70,9'unun siyasi parti broşürlerini okuması ise genç seçmenlerin siyasi partilerin fikirlerini anlamaya çaba göstermesi olarak yorumlanabilir. Bu veri, gençlerin seçime katılıp katılmadıkları veya siyasi tercihlerini hangi yönde kullandıkları konularında herhangi bir istatistiki bilgi sunmasa da özelde Adıyaman genel de ise Türkiye'de siyasal katılım açısından büyük bir potansiyele sahip oldukları anlamına gelmektedir.

4.3.2 Cinsiyetin Siyasi Parti Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı

Cinsiyet		Seçim broşürlerinin okunması		Toplam
		Evet	Hayır	
Erkek	n ₁	1248	506	1754
	%	71,2%	28,8%	100%
Kadın	n ₂	556	321	877
	%	63,4%	36,6%	100%
Toplam	N	1804	827	2631
	%	68,6%	31,4%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	16,309 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	15,951	1	,000		
Likelihood Ratio	16,106	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	16,303	1	,000		
N of Valid Cases	2631				

Ki-kare tablosuna göre, cinsiyet ve siyasi partilerin seçim broşürlerinin okunması değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$). Frekans analizinde görüleceği gibi erkeklerin seçim broşürlerini okuma oranı %71,2 iken bayanların %63,4'tür. Erkeklerin bayanlara göre seçim broşürlerini daha fazla okudukları sonucu ortaya çıkmasına rağmen oranların birbirlerine yakın olması da özellikle belirtilmelidir. Ankete katılanlar arasında genç seçmenin fazla olması bu konuda etkili olabilir fakat yine de bayanların siyasete olan ilgilerinin arttığını önemli derecede göstermektedir.

Cinsiyetler arası eşitliğin siyasi alanlarda da olması gerektiği inancı siyasi temsiliyetin cinsiyetler arasında eşit dağıtılması uygulamalarını da beraberinde getirmiştir ve bu yüzden dünyada bayanların siyasete katılımını arttırmak bayanlara ayrılan özel kotalar gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir (Squires, 2007). Adıyaman seçmenlerinin siyasi partilerin seçim broşürlerini bu denli okuması ve cinsiyetler arasında büyük bir fark olmaması Adıyaman için cinsiyet eşitliğinin siyasal alanda uygulanması için büyük bir umut vadetmektedir.

4.3.3 Eğitim Düzeyinin Siyasi Parti Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı

Eğitim Düzeyi		Seçim broşürlerinin okunması		Toplam
		Evet	Hayır	
İlkokul	n ₁	439	328	767
	%	57,2%	42,8%	100%
Ortaokul	n ₂	257	106	363
	%	70,8%	29,2%	100%
Lise	n ₃	481	186	667
	%	72,1%	27,9%	100%
Önlisans	n ₄	89	35	124
	%	71,8%	28,2%	100%
Üniversite	n ₅	514	157	671
	%	76,6%	23,4%	100%
Lisans Üstü	n ₆	24	15	39
	%	61,5%	38,5%	100%
Toplam	N	1804	827	2631
	%	68,6%	31,4%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	72,010 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	70,866	5	,000
Linear-by-Linear Association	51,333	1	,000
N of Valid Cases	2631		

Pearson Ki-kare test sonucuna göre, eğitim düzeyleri ile siyasi parti broşürlerini okuma birbirinden bağımsız değildir ($p<0,05$). Dolayısıyla eğitim düzeylerinin farklılığı seçim broşürlerinin okuyup okumama konusunda etkili olduğu iddia edilebilir. Frekans analizi ise bu etkinin eğitim düzeylerine dağılımını gözler önüne sermektedir. İlkokul mezunu olanlardan üniversite mezunu olanlara gelene kadar eğitim düzeyinin artmasıyla siyasi partilerin seçim broşürlerinin okunması arasında doğru bir orantı vardır. Eğitim düzeyi arttıkça broşürlerin okunma oranları da artmaktadır. Fakat üniversite mezunlarının seçim broşürlerini okuma oranının lisansüstü eğitim yapanlardan yaklaşık %15 fazla olması dikkat çekmektedir.

Eldeki veriler ile bu durumun sebepleri hakkında yorum yapılmaz fakat üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü siyasal davranış ve katılım çalışmalarındaki genel eğilim eğitimin insanları siyasal sistemle ve seçimlerle daha ilgili hale getirdiği yönündedir (Galston, 2004; Kam ve Palmer, 2008; Berinsky ve Lenz, 2011). Üniversite eğitimin düzeyine kadar söz konusu literatüre uygunluk söz konusu ise lisansüstü eğitim alanlar veya mezun olanları için bu durum neden gerçekleşmediği merak uyandırmaktadır.

4.3.4 Meslek Gruplarının Siyasi Parti Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı

Meslek	Seçim broşürlerinin okunması		Toplam	
	Evet	Hayır		
Memur	n ₁	147	58	205
	%	71,7%	28,3%	100%
İşçi	n ₂	228	94	322
	%	70,8%	29,2%	100%
Serbest Meslek	n ₃	437	154	591
	%	73,9%	26,1%	100%
Mühendis/Doktor/Öğretmen/ Akademisyen	n ₄	82	41	123
	%	66,7%	33,3%	100%
İşsiz	n ₅	128	124	252
	%	50,8%	49,2%	100%
Öğrenci	n ₆	414	145	559
	%	74,1%	25,9%	100%
Çiftçi	n ₇	150	71	221
	%	67,9%	32,1%	100%
Diğerleri	n ₈	218	140	358
	%	60,9%	39,1%	100%
Toplam	N	1804	827	2631
	%	68,6%	31,4%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	64,410 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	62,026	7	,000
Linear-by-Linear Association	9,567	1	,002
N of Valid Cases	2631		

Yapılan Ki-kare testinin sonuçlarına göre meslekler siyasi partilerin broşürlerini okuma üzerinde istatistiki olarak etkilidir ($p<0,05$). Adıyaman seçmenleri arasında öğrenciler kategorisinde bulunanlar %74,1 ile siyasi parti broşürlerini en fazla okuyan meslek grubu olarak göze çarpmaktadır. İkinci sırada yer alan meslek grubu ise %73,9 ile serbest meslek sahipleridir. Son sırada yer alan 'diğerleri' kategorisi bile %60,9 oran ile hatırı sayılır bir siyasi parti broşürlerini okuma oranına sahiptir. Frekans analizi

üzerinden sıralama yapılmadan genel orana baktığımızda ise, Adıyaman seçmenlerinin %68,6'si siyasi parti broşürlerini okurken geriye kalan %31,4'ü siyasi parti broşürlerini okumamaktadır. Elde edilen veriler, özelde meslek gruplarının ve genelde ise Adıyaman seçmeninin siyasi partilerin broşürlerini okumaları, onların siyasal davranışlarını ne kadar etkilediği konusunda istatistiki bir veri sunmamaktadır. Bu yüzden etkileme analizi yapılamaz fakat neredeyse Adıyaman'daki tüm meslek gruplarının siyasete ve seçimlere ilgili oldukları yönünde bir çıkarım yapılabilir. Dağ, Servi ve Sahin'e (2018) göre Adıyaman seçmenleri bireysel anlamda katılımcı demokrasi özelliği göstermektedir. Elde edilen sonuçlar bunu doğrulamaktadır.

4.3.5 Gelir Düzeyinin Siyasi Parti Broşürlerini Okuma Üzerine Dağılımı

Gelir düzeyi		Seçim broşürlerinin okunması		Toplam
		Evet	Hayır	
0-1500 lira	n ₁	991	513	1504
	%	65,9%	34,1%	100%
1501-2500 lira	n ₂	399	174	573
	%	69,6%	30,4%	100%
2501-4000 lira	n ₃	257	86	343
	%	74,9%	25,1%	100%
4001-5000 lira	n ₄	78	19	97
	%	80,4%	19,6%	100%
5001-7500 lira	n ₅	40	19	59
	%	67,8%	32,2%	100%
7500 lira üstü	n ₆	39	16	55
	%	70,9%	29,1%	100%
Toplam	N	1804	827	2631
	%	68,6%	31,4%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,208 ^a	5	,003
Likelihood Ratio	18,984	5	,002
Linear-by-Linear Association	10,390	1	,001
N of Valid Cases	2631		

Siyasi parti broşürlerini okuma ile gelir düzeyi arasında da bir ilişki olduğu yapılan Ki-kare testinin sonucuna göre iddia edilebilir ($p < 0,05$). Gelir düzeyi ile siyasi parti broşürlerini okuma arasındaki etkileşim düzeyi ise ilginç sonuçlara yönlendirmektedir. 0-1500 lira ile 5000 lira arasında gelir düzeyi yükseldikçe siyasi parti broşürlerini okuma oranının arttığı gözlenmektedir. Özellikle 4001 ile 5000 lira arası gelir düzeyine sahip olanların siyasi parti broşürlerinin okuması %80,4 ile en yüksek orana sahiptir. Neredeyse katılımcıların 3'te 1'ini oluşturan 0-1500 lira arası gelir düzeyine sahip olanlar ise ortalama oranın altında kalmaktadır.

4.4 Demografik Yapının Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı
4.4.1 Yaş Aralığının Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı

Yaş Aralığı		Mitinglere katılma		Toplam
		Evet	Hayır	
18-34 Yaş	n ₁	643	679	1322
	%	48,6%	51,4%	100%
35-49 Yaş	n ₂	394	368	762
	%	51,7%	48,3%	100%
50-65 Yaş	n ₃	210	173	383
	%	54,8%	45,2%	100%
65 yaş ve üstü	n ₄	66	98	164
	%	40,2%	59,8%	100%
Toplam	N	1313	1318	2631
	%	49,9%	50,1%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,676 ^a	3	,009
Likelihood Ratio	11,722	3	,008
Linear-by-Linear Association	,028	1	,868
N of Valid Cases	2631		

Adıyaman seçmenlerinin yaş aralıkları ile mitinglere katılmaları arasında bir ilişki olduğunu yapılan Ki-kare testinin sonucuna göre iddia edebiliriz ($p < 0,05$). Daha öncede bahsedildiği gibi yaş faktörü insanların hayatı ve siyaseti nasıl algıladıklarını etkilemektedir. Gençlerin hayata bakı açıları yeni yeni şekillenmeye başladığından dolayı fikirlerinde daha değişken ve keskin oldukları iddia edilmektedir. Orta yaş kategorisi ise, iş, eş ve aş kaygılarıyla daha dingin ve hayat anlayışının yavaş yavaş yerleştiği ve de elde etmek istediklerini arttırmak kaygılarıyla siyaseten hareket ettikleri bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Orta yaş üstü ise, hayat anlayışının olgunlaşıp durağan hale geldiği ve siyasi duruşunun kemikleşmeye başladığı bir dönemdir (Cansever, 2018: 78; Öztekin, 2016). Adıyaman seçmenlerinin mitinglere katılma oranları da bu genel literatür bilgisini doğrulamaktadır. Genç kategorisinin (18-34 yaş-%48,06) olması katılım oranı açısından yüksek olmasına rağmen çoğunluğunun katılmadığını göstermektedir. Orta yaş kategorisinde olanlar ise (35-49 ve 50-65-%51,7 ve %54,8) en yüksek oranla siyasi parti mitinglerine katılmaktadırlar. 65 yaş ve üstünün ise en düşük oranda (%40,2) siyasi parti mitinglerine katılmaktadırlar. Siyasal davranışlar arasında bulunan parti mitinglerine katılma ile yaş arasındaki ilişki Adıyaman seçmeni üzerinde bu şekilde ortaya çıkmaktadır.

4.4.2 Cinsiyetin Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı

Cinsiyet		Mitinglere katılma		Toplam
		Evet	Hayır	
Erkek	n ₁	968	786	1754
	%	55,2%	44,8%	100%
Kadın	n ₂	345	532	877
	%	39,3%	60,7%	100%
Toplam	N	1313	1318	2631
	%	49,9%	50,1%	100%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	58,749 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	58,117	1	,000		
Likelihood Ratio	59,091	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	58,727	1	,000		
N of Valid Cases	2631				

Cinsiyet ile siyasi parti mitinglerine katılma arasında istatistiki bir ilişki olduğu yine Ki-kare testinden anlaşılmaktadır. Bu alt başlıkta dikkat çeken bulgu ise kadınların siyasi parti mitinglerine katılım oranının (%39,3) az olmasına rağmen Türkiye ortalamasının üzerinde olmasıdır (Demir, 2015). Consensus araştırma şirketinin yapmış olduğu bir araştırmaya göre ise, aktif siyaset veya hala yapmaya devam eden kadınların Türkiye ortalaması %10,49'dur (2015: 26). Siyasi parti mitinglerine katılma aktif siyasette bulunma kapsamına alınmaz ama siyasal davranış kategorisinde değerlendirilebilir. Bu yüzden kapalı bir tarım toplumu gibi görülen Adıyaman ilinin kadın seçmenlerinin bu denli siyasi parti mitinglerine katılım oranı çok dikkat çekicidir.

4.4.3 Eğitim Düzeyinin Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Mitinglere katılma		Toplam	
	Evet	Hayır		
İlkokul	n ₁	360	407	767
	%	46,9%	53,1%	100%
Ortaokul	n ₂	201	162	363
	%	55,4%	44,6%	100%
Lise	n ₃	363	304	667
	%	54,4%	45,6%	100%
Önlisans	n ₄	57	67	124
	%	46,0%	54,0%	100%
Üniversite	n ₅	319	352	671
	%	47,5%	52,5%	100%
Lisans Üstü	n ₆	13	26	39
	%	33,3%	66,7%	100%
Toplam	N	1313	1318	2631
	%	49,9%	50,1%	100%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,042 ^a	5	,002
Likelihood Ratio	19,145	5	,002
Linear-by-Linear Association	,560	1	,454
N of Valid Cases	2631		

Eğitim düzeyi ile siyasal davranışlardan biri olan siyasi parti mitinglerine katılma arasında istatistiki bir ilişki olduğu gözlenmektedir (p<0,05). Frekans analiziyle ortaya çıkan sonuçlara göre lise almış seçmenlerin %54,4'ü siyasi partilerin mitinglerine katıldıklarını beyan etmişlerdir. Lise eğitim düzeyini ikinci sırada ortaokul eğitimi almış olanlar (%55,4) takip etmektedir. Lisans ve lisansüstü eğitimi almış veya almakta olanlar ise ortaokul ve lise mezunlarına göre daha az oranda siyasi parti mitinglerine

katılım göstermiştir. Dolayısıyla genel olarak siyasal davranış kategorisine giren faaliyetlerde bulunma eğitim düzeyi arttıkça artması gerekir iddiası (Kalaycıoğlu, 1983) Adıyaman seçmenleri için geçerli olmamıştır.

4.4.4 Meslek Gruplarının Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı

Meslek	Mitinglere katılma		Toplam	
	Evet	Hayır		
Memur	n ₁	81	124	205
	%	39,5%	60,5%	100%
İşçi	n ₂	190	132	322
	%	59,0%	41,0%	100%
Serbest Meslek	n ₃	329	262	591
	%	55,7%	44,3%	100%
Mühendis/Doktor/Öğretmen/Akademisyen	n ₄	51	72	123
	%	41,5%	58,5%	100%
İşsiz	n ₅	81	171	252
	%	32,1%	67,9%	100%
Öğrenci	n ₆	302	257	559
	%	54,0%	46,0%	100%
Çiftçi	n ₇	129	92	221
	%	58,4%	41,6%	100%
Diğerleri	n ₈	150	208	358
	%	41,9%	58,1%	100%
Toplam	N	1313	1318	2631
	%	49,9%	50,1%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	81,995 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	82,949	7	,000
Linear-by-Linear Association	2,284	1	,131
N of Valid Cases	2631		

Meslek grupları ile siyasi parti mitinglerine katılım arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu yapılan Ki-kare testinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Adıyaman seçmenleri arasında siyasi parti mitinglerin en fazla oranda katılan meslek grupları işçiler ve çiftçilerdir (sırasıyla %59,0 ve %58,4. Adıyaman ilinin bir tarım şehri olması çiftçilerin ve geri kalan büyük çoğunluğun işçi olmasından dolayı işçilerin taleplerini karşılamak için siyaseten daha etkin olmaları gerekebilir. Bu yüzden siyasetle olan etkileşimlerinin bir yansıması olarak siyasi parti mitinglerine katılmaları makul durmaktadır. Üçüncü sırada ise %54 ile öğrencilerin yer alması eğitim düzeyi ve yaş aralığı (18-34) ile siyasi partilerin mitinglerine katılma arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır.

4.4.5 Gelir Düzeyinin Siyasi Parti Mitinglerine Katılım Üzerine Dağılımı

Gelir düzeyi		Mitinglere katılma		Toplam
		Evet	Hayır	
0-1500 lira	n ₁	748	756	1504
	%	49,7%	50,3%	100%
1501-2500 lira	n ₂	285	288	573
	%	49,7%	50,3%	100%
2501-4000 lira	n ₃	168	175	343
	%	49,0%	51,0%	100%
4001-5000 lira	n ₄	56	41	97
	%	57,7%	42,3%	100%
5001-7500 lira	n ₅	30	29	59
	%	50,8%	49,2%	100%
7500 lira üstü	n ₆	26	29	55
	%	47,3%	52,7%	100%
Toplam	N	1313	1318	2631
	%	49,9%	50,1%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,692 ^a	5	,747
Likelihood Ratio	2,701	5	,746
Linear-by-Linear Association	,124	1	,725
N of Valid Cases	2631		

Gelir düzeyi ile siyasi partilerin mitinglerine katılma değişkenleri arasında yapılan Ki-kare testine göre, değişkenler arasında bir ilişki olduğu söylenemez ($p>0,05$). Aralarında anlamlı bir ilişki olmadığından değerlendirme yapılmamıştır.

4.5 Demografik Yapının Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

4.5.1 Yaş Aralığının Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

Yaş Aralığı	Son dört seçimde farklı partilere oy verme		Toplam	
	Evet	Hayır		
18-34 Yaş	n ₁	325	997	1322
	%	24,6%	75,4%	100%
35-49 Yaş	n ₂	200	562	762
	%	26,2%	73,8%	100%
50-65 Yaş	n ₃	99	284	383
	%	25,8%	74,2%	100%
65 yaş ve üstü	n ₄	44	120	164
	%	26,8%	73,2%	100%
Toplam	N	668	1963	2631
	%	25,4%	74,6%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	,970 ^a	3	,808
Likelihood Ratio	,969	3	,809
Linear-by-Linear Association	,698	1	,404
N of Valid Cases	2631		

Meslek grupları ile siyasi partilerin mitinglerine katılma değişkenleri arasında yapılan Ki-kare testine göre, değişkenler arasında bir ilişki olduğu söylenemez ($p>0,05$). Aralarında anlamlı bir ilişki olmadığından değerlendirme yapılmamıştır.

4.5.2 Cinsiyetin Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

Cinsiyet		Son dört seçimde farklı partilere oy verme		Toplam
		Evet	Hayır	
Erkek	n ₁	460	1294	1754
	%	26,2%	73,8%	100%
Kadın	n ₂	208	669	877
	%	23,7%	76,3%	100%
Toplam	N	668	1963	2631
	%	25,4%	74,6%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,942 ^a	1	,163	,168	,089
Continuity Correction ^b	1,812	1	,178		
Likelihood Ratio	1,957	1	,162		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	1,941	1	,164		
N of Valid Cases	2631				

Cinsiyet ile son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme değişkenleri arasında yapılan Ki-kare testine göre, değişkenler arasında bir ilişki olduğu söylenemez ($p>0,05$). Aralarında anlamlı bir ilişki olmadığından değerlendirme yapılmamıştır.

4.5.3 Eğitim Düzeyinin Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Son dört seçimde farklı partilere oy verme		Toplam	
	Evet	Hayır		
İlkokul	n ₁	188	579	767
	%	24,5%	75,5%	100%
Ortaokul	n ₂	82	281	363
	%	22,6%	77,4%	100%
Lise	n ₃	154	513	667
	%	23,1%	76,9%	100%
Önlisans	n ₄	37	87	124
	%	29,8%	70,2%	100%
Üniversite	n ₅	192	479	671
	%	28,6%	71,4%	100%
Lisans Üstü	n ₆	15	24	39
	%	38,5%	61,5%	100%
Toplam	N	668	1963	2631
	%	25,4%	74,6%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,176 ^a	5	,032
Likelihood Ratio	11,811	5	,037
Linear-by-Linear Association	6,197	1	,013
N of Valid Cases	2631		

Son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu Ki-kare testi ortaya çıkarmıştır. Frekans analizleri ise son dört seçimde farklı siyasi partilere oy vermenin önlisans (%29,8), lisans (%28,6) ve lisansüstü (%38,5) düzeylerinde diğer eğitim düzeylerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Adıyaman seçmeninin eğitim düzeyine göre kategorileştirilmesiyle ortaya çıkan farklı siyasi partilere oy verme %74,6 ortalama ile büyük oranda olumsuzdur. Adıyaman seçmenlerinin muhafazalar özelliği sadece siyasi parti tercihlerinde değil aynı zamanda aynı siyasi çizgiyi koruma açısından da etkili olduğu iddia edilebilir. Eğitimin seçmenlerin siyasete bakışlarını değiştirmede ve rasyonel tercihlerde (maddi fayda açısından) bulunmalarına sebep olduğu iddiası (Ünal, 2016: 96-97) farklı siyasi tercihlerde bulunma açısından doğrulanmaktadır.

4.5.4 Meslek Gruplarının Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

Meslek		Son dört seçimde farklı partilere oy verme		Toplam
		Evet	Hayır	
Memur	n ₁	59	146	205
	%	28,8%	71,2%	100%
İşçi	n ₂	67	255	322
	%	20,8%	79,2%	100%
Serbest Meslek	n ₃	153	438	591
	%	25,9%	74,1%	100%
Mühendis/Doktor/Öğretmen/Akademisyen	n ₄	40	83	123
	%	32,5%	67,5%	100%
İşsiz	n ₅	63	189	252
	%	25,0%	75,0%	100%
Öğrenci	n ₆	123	436	559
	%	22,0%	78,0%	100%
Çiftçi	n ₇	57	164	221
	%	25,8%	74,2%	100%
Diğerleri	n ₈	106	252	358
	%	29,6%	70,4%	100%
Toplam	N	668	1963	2631
	%	25,4%	74,6%	100%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,979 ^a	7	,036
Likelihood Ratio	14,924	7	,037
Linear-by-Linear Association	,366	1	,545
N of Valid Cases	2631		

Ki-kare testinden anlaşılacağı üzere, meslek grupları ile son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bahsi geçen demografik özellikler arasında sadece bir önceki eğitim düzeyi ve meslek grupları ile farklı siyasi partilere oy verilmesi arasında anlamlı bir ilişki olması dikkat çekicidir. Meslek grupları arasında da Mühendis/Doktor/Akademisyen kategorisinin %32,5 ile en yüksek oranda farklı siyasi partilere oy vermesi eğitim düzeyi ile ilişkilendirilebilir. %28,8 ile farklı siyasi partilere oy verme davranışında ikinci ('diğerleri' kategorisi göz ardı edilmiştir) sırada olan meslek grubu ise memurlardır. Türkiye'nin siyasal atmosferinde devlet memurlarının siyasal eğilimleri kendilerinin çalışma hayatı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz yönde etkiye sahip olabilir. Bu ihtimalin vurgulanmasının sebebi olumlu veya olumsuz etkide bulunması değil nötür kalmanın zorluğudur. Buna rağmen, Adıyaman seçmenlerinden memur olanların seçimlerde farklı siyasi partilere bu oranda destek vermeleri ise kayda değer bir bilgidir. Sıralamanın devamı tablodan görülebilir fakat son olmasına rağmen dikkat çekici olan bir diğer bulguya da dikkat çekmek gerekmektedir. Meslek grupları arasında farklı siyasi partilere oy verme konusuna son sırada olan %20,8 oranı ile işçilerdir. Bu veri üzerinden hareket edilirse, işçilerin büyük çoğunluğu hangi siyasi eğilimde olursa olsun siyasal eğilimini korumaktadır. Diğer taraftan, işçilerin siyasal hayat içerisindeki hareketliliklerinin dikkate alındığında siyasal dinamiklerinin aynı siyasal çizgi üzerinden devam ettiğini göstermektedir. Bunlara rağmen %oranında farklı siyasi partilere oy vermeleri yerel veya genel seçim olması itibarıyla de değişkenlik göstermiş olabilir.

4.5.5 Gelir Düzeyinin Seçimlerde Farklı Siyasi Partilere Oy Verme Üzerine Dağılımı

Gelir düzeyi		Son dört seçimde farklı partilere oy verme		Toplam
		Evet	Hayır	
0-1500 lira	n ₁	374	1130	1504
	%	24,9%	75,1%	100%
1501-2500 lira	n ₂	133	440	573
	%	23,2%	76,8%	100%
2501-4000 lira	n ₃	96	247	343
	%	28,0%	72,0%	100%
4001-5000 lira	n ₄	31	66	97
	%	32,0%	68,0%	100%
5001-7500 lira	n ₅	21	38	59
	%	35,6%	64,4%	100%
7500 lira üstü	n ₆	13	42	55
	%	23,6%	76,4%	100%
Toplam	N	668	1963	2631
	%	25,4%	74,6%	100%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,417 ^a	5	,135
Likelihood Ratio	8,082	5	,152
Linear-by-Linear Association	2,864	1	,091
N of Valid Cases	2631		

Gelir düzeyi ile son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme değişkenleri arasında yapılan Ki-kare testine göre, değişkenler arasında bir ilişki olduğu söylenemez ($p>0,05$). Aralarında anlamlı bir ilişki olmadığından değerlendirme yapılmamıştır.

4. SONUÇ

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar siyasal katılım konusunda literatürde belirtilen durumla paralellik göstermektedir. Zira “Bireyler, daha fazla güvenlik, itibar, ekonomik güç, refah, adalet ve özgürlük gibi imkânlarla erişmek amacıyla siyasal süreci izlemekte ve ilgi göstermektedirler. Bireyler tarafından tanımlanan söz konusu çıkarların hangilerinin daha baskın olacağı noktasında bireyin içinde bulunduğu aile ve sosyal çevre, ekonomik durum, ya da eğitim seviyesi etkili olabilmektedir” (Ateş, 2015: 296) yaklaşımını doğrulamaktadır. Çalışmanın genele bakıldığına beş demografik özelliğin hepsi (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek grubu ve gelir düzeyi) siyasal davranış olarak değerlendirilen dört farklı faaliyet üzerinde (siyasi parti üyeliği, seçim çalışmalarında bulunma, seçim broşürlerinin okunması, mitinglere katılma ve son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verme) etkili olmaktadır.

Oranlar üzerinden bakıldığında dikkat çeken ilk önemli sonuç şudur. Adıyaman seçmenlerinin neredeyse tüm demografik özellikleri siyasi parti üyeliği ve seçim çalışmalarında bulunma oranlarının neredeyse %20 civarında olmasıdır. Madalyonunu öteki yüzünden bakıldığında ise, Adıyaman seçmenlerinin %80'e yakın bir oranının ise siyasi parti üyeliğinin olmaması ve seçim çalışmalarına katılmamasıdır. Toplumun geneli için resmi yollarla siyaset yapma isteğinin olmaması veya siyasetin belli bir elit kesim tarafından yönetiliyor olması söz konusu olabilir fakat bu yönde bir istatistik söz konusu değildir. Her ne kadar resmi anlamda siyaset yapma oranı düşük olsa da tüm demografik özelliklerin seçim broşürlerinin okuma oranı %68 civarında iken, mitinglere katılım oranlarının ise %50

civarında olmasıdır. Dolayısıyla Adıyaman seçmenleri için yaş grubu, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek grubu ve gelir grubu fark etmeksizin siyasi partilerin broşürlerini büyük oranda okuduklarını ve aynı zamanda en az yarısının mitinglere ilgi olduklarını göstermektedir.

Bu durumun önemli bir istisnası son dört farklı seçimde farklı siyasi partilere oy verme konusundadır. Yaş grubu, cinsiyet ve gelir düzeyi ile son dört farklı seçimde farklı siyasi partilere oy verme arasında bir ilişki bulunamamış buna karşın eğitim düzeyleri ve meslek grupları ile farklı partilere oy verme konusunda bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bu veriler ışığında yaşın, cinsiyetin ve gelir düzeyinin farklı siyasi partilere oy verme üzerinde bir etkiye sahip olmadığı fakat sadece eğitim düzeyinin ve meslek gruplarının etkili oldukları ortaya çıkmaktadır. Eğitimin bu konudaki frekans analizine bakıldığında ise eğitim düzeyi yükseldikçe farklı siyasi partilere oy verme oranının arttığını görmektedir. Meslek grupları ise birbirleri arasında farklılık göstermektedir doğru veya ters bir orantının varlığından bahsedemeyiz. Yine de eğitim düzeyi ile ilişkilendirilebilecek bir bağlantı söz konusudur. Çünkü farklı siyasi partilere oy verme oranı en yüksek olan meslek grubu, %32,5 ile Mühendis/Doktor/Öğretmen/Akademisyen grubu, yükseköğrenim gerektiren mesleklerdir.

Herhangi bir istatistiki geçerliği olamasa bile Adıyaman seçmenlerinin toplamda %25,4 oranının son dört seçimde farklı siyasi partilere oy verdiğini ve geriye kalan %74,6'sının ise oy tercihini değiştirmediklerini ortaya koymaktadır. Fakat aralarında bir istatistiki anlamda bir ilişkinin bulunmaması siyasi sadakat (party loyalty) üzerinden yapılacak yorumları engellemektedir.

6. KAYNAKÇA

- Alkan, T. (1989). *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişme*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Altan, C. (2011). Eğitim–Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 313-329.
- Ateş, D. (2015). *Demokratik Siyaset*. Bursa: Dora Yayınları.
- Berinsky, A. J. ve Lenz, G. S. (2011). Education and Political Participation: Exploring the Causal Link. *Political Behavior*, 33(3), 357-373.
- Besley, T. vd. (2005). Participatory Democracy in Action: Survey Evidence from South India. *Journal of the European Economic Association*, 3(2-3), 648-657.
- Cansever, N. (2018). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitiminin Siyasal İlgi ve Katılıma Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 74-93.
- Dag, R., Servi, T. ve Sahin, F. (2018). Katılımcı Demokrasi ve Aktif Vatandaşlık: Adıyaman Örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(20), 294-303.
- Cindy D. K. and Carl L. P. (2008). R, *The Journal of Politics*, 70(3), 612-631.
- Conge, P. J. (1988). The Concept of Political Participation: Toward a Definition. *Comparative Politics*, 20(2), 41-249.
- Copeland, C. ve Laband, D. (2002). Expressiveness and Voting. *Public Choice*, 110(3-4), 351-363.
- Çam, E. (1987). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der. Yayınları.
- Dahl, A. R. (1993). *Demokrasi ve Eleştirileri*. Çev: Levent Köker, Ankara: Yetkin Basımevi.
- Dalton, J. R. (2008). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 56(1), 76-98.
- Demir, Z. (2015). Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler. *KADEM Kadın Araştırmaları*, 1(2), 35-47.
- Ergun, D. (2006). *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*. Ankara: İmge Yayınları.
- Fung, A. ve Wright, O. E. (2001). Deepening Democracy: Innovations in Empowered Participatory Governance. *Politics and Society*, 29(1), 5-41.
- Galston, W. (2004). Civic Education and Political Participation. *PS: Political Science & Politics*, 37(2), 263-266.
- Green, D. ve Shapiro, I. (1994). *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science*. Binghamton ve New York: Yale University Press.
- Hamlin A. ve Jennings, C. (2011). Expressive Political Behaviour: Foundation, Scope and Implication. *British Journal of Political Science*, 41(3), 645-670.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBF Yayınları.

- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemlerin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Kapani, M. (2009). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kışlalı, A, T. (2006). *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Lichbach, M. L. (2003) *Is Rational Choice Theory All of Social Science?* Michigan: The University of Michigan Press.
- Long, S. (1981). *The Handbook of Political Behaviour*. Volume 1. New York ve London: Plenum Press.
- Marinetto, M. (2003). Who Wants to be an Active Citizen? The Politics and Practice of Community Involvement. *Sociology*, 37(1), 103-120.
- Norris, P. (2004). *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Öztekin, A. (2016). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Parlak, B. (2011). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. Bursa: BKM Yayıncılık.
- Pateman, C. (2012). Participatory Democracy Revisited. *Perspectives on Politics*, 10(1), 7-19.
- Schmidt, M. G. (2002), *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, Çev: M. Emin Köktaş, Ankara: Vadi Yayınları.
- Squires, J. (2007). *The New Politics of Gender Equality*. Macmillan International Higher Education.
- Şahin, İ. ve Gümez, Y. (2000). Efficiency of Education: The Case in Eastern and South-eastern Turkey. *Social Indicators Research*, 49(2), 213-236.
- Tosun, T. (2010). *Türkiye’de Siyasi Parti Üyeliği ve Katılım*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uygun, O. (2003). *Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Uysal, B. (1998). *Siyaset, Yönetim, Halkla İlişkiler*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi.
- Ünal, B. A. (2016). Oy Verme Davranışı Modelleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 95-119.
- Yücekök, A. N. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF. Yayınları.
- Zuckerman, A. (2005). *The Social Logic of Politics: Personal Networks as Contexts for Political Behaviour*. Philadelphia: Temple University Press.